

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

Опанащук Тетяна
здобувачка вищої освіти магістерського рівня
Стахова Ольга
к. психол. н., доцент
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

У сучасному світі питання виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами є досить актуальними, адже для успішної та швидкої повноцінної адаптації таким дітям важливо мати розвинені комунікативні

навички та здібності. На цьому наголошує ціла плеяда науковців, зокрема Візель, Г. Волкова, В. Воробйова, Ж. Глозман, Б. Гріншпун, Г. Жаренкова, Н. Жукова, І. Омельченко, Н. Пахомова, О. Проскурняк, Ю. Рібцун та ін.

Дослідники зазначають, що у дітей молодшого шкільного віку фіксується стійка потреба в комунікації, яка визначає інтенсивність формування складових комунікативного компоненту мовленнєвої поведінки. У дітей з особливими освітніми потребами, наприклад інтелектуальними порушеннями, мовленнєва діяльність у даний віковий період має деформуючий вплив несприятливих чинників, що призводить до виникнення аномалії у комунікативній діяльності. Саме тому, актуальною є проблема розвитку комунікативних здібностей молодших школярів з інтелектуальними порушеннями [7].

Розгляд новітніх корекційних вітчизняних та зарубіжних платформ (О. Богініч, Н. Богданець-Білоskalенко, Г. Беленької, Л. Лопатіної, Ю. Кислякової, Н. Пахомової, Л. Мороз, Л. Трофименко, Н. Нищевої, Ю. Рібцун, та ін.) підтверджує існування концептуального підходу до питання розвитку комунікативних здібностей молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Даний підхід пропонує комплексну реалізацію та планування системи роботи з цією категорією дітей. Розглянемо погляди зазначених вище представників психолого-педагогічної науки більш детально.

Так, у програмі Г. Беленька, О. Богініч, Н. Богданець-Білоskalенко [4] пропонуються різні типи занять з розвитку комунікативних здібностей дітей з інтелектуальними порушеннями. Зокрема, це заняття для формування лексико-граматичних засобів (граматичного ладу і словникового запасу) та звукового складу мовлення; розвитку зв'язного мовлення.

Особливістю програми О. Денисенко [3] є те, що увесь процес корекційного навчання має чітке комунікативне спрямування: усі заняття містять складову з розвитку комунікативних здібностей дітей.

У програмі А. Богуш [1] розглядаються основні етапи корекційної роботи з дітьми з різним рівнем мовленнєвого розвитку, зокрема це розвиток з розуміння мовлення, наслідувальної, активної мовленнєвої діяльності, уваги, пам'яті, мислення, лексико-граматичних прийомів мови, вимови звуків, фразового, самостійного мовлення тощо.

У програмі Т. Дегтяренко показані головні фази компенсційно-логопедичної роботи у закладах дошкільної освіти [2]: розуміння мовлення, активізація розвитку лексико-граматичних засобів мовлення і мовленнєвої діяльності, розвиток розгорнутого, самостійного фразового мовлення та самостійної комунікації, підготовка до оволодіння початковими навичками читання та письма.

Базою програми Л. Лопатіної [6] є психолінгвістичний підхід до мовленнєвої діяльності як до багатокомпонентної конструкції, до складу якої входять синтаксична, семантична, лексична, фонетична та морфологічна складові. Програма ставить за мету різносторонній розвиток дітей, розвиток особистості, мотивації і здібностей у різних видах діяльності, корекція вад мовленнєвого розвитку та профілактика вторинних порушень.

Українськими науковцями в галузі логопедії Ю. Рібцун і Л. Трофименко розроблені програмно-методичні комплекси, що побудовані на безкомпромісно нових засадах та опираються на теоретичні положення про мовленнєву діяльність, психолінгвістичну структуру мовленнєвої діяльності, розвиток мовлення в онтогенезі.

У програмно-методичному комплексі Ю. Рібцун [8] уперше в логопедичній науці наведена характеристика комунікативного і лінгвістичного компонентів мовленнєвої діяльності у дошкільників, представлений розділ з організації компенсаційно-розвивальної діяльності у логопедичній групі для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Науковцем виокремлено п'ять визначальних етапів корекційного навчання дошкільників із загальним недорозвитком мовлення, здійснення яких здійснюється не лінійно, а паралельно, що забезпечує цілісний розвиток усіх складових мовленнєвої системи, а саме: настроювання несловесного контакту з дорослою людиною (підготовча робота); розвиток лексичного складу мовлення, формування граматичної структури мовлення, поліпшення фонетико-фонематичного напрямку мовлення тощо [2].

Отже, нагальним завданням у представлених програмах є розвиток лінгвістичного компоненту мовленнєвої діяльності: формування навичок звукового аналізу слів; активізація, уточнення та збагачення словника дітей, корекція вимови звуків тощо.

Аналіз сучасних корекційно-розвивальних програм показав, що важливу роль у загальному розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями є розвиток комунікативного складнику мовленнєвої діяльності. Саме тому завдання розвитку комунікативних здібностей молодших школярів з інтелектуальними порушеннями повинно полягати не лише у формуванні навичок монологічного та діалогічного мовлення, вміння складати зв'язне, самостійне висловлювання, а й бути спрямованим на оволодіння практичними навичками ефективного слухання, зняття комунікативних бар'єрів та встановлення комунікативних контактів з оточуючими.

До перспектив подальших досліджень відносимо розгляд форм та методів розвитку комунікативних здібностей дітей з інтелектуальними порушеннями.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах. Одеса: ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
2. Брушневська І. Формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення // Педагогічний часопис Волині. 2016. № 2. С. 109-114.
3. Дегтяренко Т. Концепція соціодинаміки корекційно-реабілітаційної діяльності. Особлива дитина: навчання і виховання. 2015. № 2. С. 11-21.
4. Денисенко О.І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. 32 с.

5. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Беленька Г.В., Богініч О.Л., Богданець-Білокаленко Н.І. та ін. Київ, 2016. 304 с.
6. Лопатіна Г.О. Методика навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку: монографія. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2014. 254 с.
7. Психокорекційна педагогіка. Навчальний посібник: Хрестоматія / За ред. В. М. Синьова. В 2-х томах. Том 1. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017.
8. Рібцун Ю.В. Програми з корекційно-розвиткової роботи «Корекція розвитку» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (підготовчий, 1–4 класи). Київ, 2015. 64 с.